

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի է: Կես տարվա՝ 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ:
Մեր հասցեն: Тифлис, Редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և առաւօրեայ օրերէն):
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խմբագրութիւնը: Խմբագրութիւնը 10 կոպեկի:
Տէլեֆոն № 253.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳՈՐ ԱՐԺՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ԲԱՐՎԱԿԱՆ ԵՒ ԴՐԱՎԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

(31-Դ ՏԱՐԻ)

ԱՄԱՆՔԻՆ 1903 ԹԻՖԼԻՍԻՆ

ՎՄՇԱԿԸ ՀՐԱՍԱՐԱՎՈՒՄ Է ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՈՒՂՂՈՒԹԱՄԱՐ

Վաճառքի օրը, բացի տօներից և շաբաթօրէն:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՄ: Մշակի տարեկան գինը 10 ռուբլի է, տասն եւ մէկ ամսականը՝ նոյն-
գէս 10 ռ., տասն ամսականը՝ 9 ռ., ինն եւ ութ ամսականը՝ 8 ռ., եօթ եւ վեց ամսականը՝ 6 ռ.,
հինգ ամսականը՝ 5 ռ., չորս ամսականը՝ 4 ռ., երեք ամսականը՝ 3 ռ., երկու ամսականը՝ 2 ռ. եւ
մի ամսականը՝ 1 ռուբլի:
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է
վճարեն տարեկան 6 ռուբլի. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի
բաժանորդները՝ 10 ռուբլի:
Մշակին գրվել կարելի է ԽՐԱՎԱԿԱՆԱԿԱՆ (Բաղարայան եւ Բարձրակայան փողոցների
անկիւն), իսկ ԲԱԳՐՈՒՄ՝ Ն. Դաւթեանի մօտ:
Կայտարարութեան ուրիշ քաղաքներէն «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար եւ առհասարակ նամակ-
ներ եւ ծրարներ ուղարկելու, պէտք է գրվել հետեւեալ հասցեով: ТИФЛИСЪ, Редакция
«МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով:
ԱՊՐԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲԱՎԱՆԻԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ

Նոր երկաթուղին.—Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.
Մի նոր ժողովրդական թատրոն. Մասնա-
գրութիւն. Մի հաշի աթիթով. Նամակ իմաս-
տաբան. Նամակ իմաստաբան. Ներքին
լուրեր.—ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին
լուրեր.—ՀԵՐԱՎԱԿԱՆԱԿԱՆ.—ՏԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ-
ՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Դարերի ճամբորդը:

ՆՈՐ ԵՐԱԿԱՅԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

Արաբի աւազանը սկսել է հետաքրքրու-
թեան առարկայ դառնալ գործնական
նպատակներով: Առաջ Արաբի շուրջ
գտնվող երկիրները միայն հնազանդական եւ
պատմական հետաքրքրութիւն էին զար-
թեցնում օտարներին մէջ: Գիտնականները
ցանկանում էին իմանալ, թէ ինչ հետքեր
են մնացել հնաւոր անշտայից, ինչ կապ
կայ սեպագիր արձանագրութիւնների, հե-

թանոսական եւ քրիստոնէական իշխատա-
կան եւ ներկայումս գոյութիւն ունեցող
ազգապահպան ասորերի մէջ:

Այժմ Արաբի աւազանը սկսել է գրաւել
ընդհանուր ուշադրութիւն իր այն բնա-
կան հարստութիւններով, որ թաղարած է
իր խորշերում եւ այն դերով, որ նա կա-
րող կը լինի կատարել, իբրեւ հաղորդակ-
ցութեան ճանապարհ մի կողմից Պարսկաս-
տանի, իսկ միւս կողմից մեր Կովկասի դա-
նազան մասերի եւ Ռուսաստանի ու Եւրո-
պայի միջեւ: Պարսկաստանի սահմանակից
մասերը կարող են շինվող երկաթուղու
միջոցով փոխադրել իրանց ապրանքները
գէպի Կովկաս եւ Եւրոպա եւ փոխանակու-
թիւն կատարել: Երկաթուղու յոյսով ար-
դէն սկսել են մշակվել մի շարք ծրագրո-
ւեր՝ շահագործելու Պարսկաստանի սահ-
մանակից մասի հանքերը եւ կազմվել են
ընկերակցութիւններ, որոնք ունեն իրանց

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Այսօր եւ հետագայ տեսայ նրա բարձրահա-
ռակ, շինարարական եւ իսկոյն ճանաչելի
իւր ճանաչանք փոխադրելու, ինչպէս նա օրում
էր ինքն իրան անուանելու, եւ գնում էր առաջ-
վայ պէս ձեռնադրած գեանին չրիկացիներով,
յօնքերը՝ կախ, եւ աչքերը յառած օտարի ա-
ռաջ մի բան փնտրողի պէս:

ԴԱՐՆԵՐԻ ԶԱՄԱՐՈՒՆ

Սո նրան վաղուց չէի տեսել, տաք տաքուց
ուրիշ, եւ այժմ համարեա ճշ մի փոփոխու-
թիւն: Նոյն լայն վերարկուն, երկար հողմա-
ծածան փէշերով, ճանաչած ու կեղտոտ, նոյն
լայնեղ գլխարկը աչքերի վրա քաշած, նոյն
սեւ ու լայն փողպատը, որի երկու ծայրերը
պղծված ազգային թեւերի պէս կախված էին
նրա ներս ընկած կրծքի վրա: Տաք տաքի ա-
ռաջ նա ձիւղ տապալէս էր. երկար ու ուր-ուր
կախկախված սեւ միւրուց, կեղտոտ ուտերի վրա
թափված երկար մազեր, միշտ չքած ու մեծ
աչքեր, ուր փայլում էր մի անորոշ կրակ, ա-
ռաջ մի մշտական ու անհասկանալի բռնաբար-
թիւն եւ այդ շրթունքները, այդ գունատ, բա-
րակ շրթունքները, որոնք շարունակ շարժվում
էին, որովհետեւ նա ինքն իրան խօսում էր
անընդհատ, հազիւ լռելի, խորհրդաւոր ձայնով
համարեա միմյանի, անընդհանր խօսքեր ու-
րիշների համար: Իսկ այդ ձեռնադրած հաստ
ու երկար, Տէր Աստուած, այդ իսկ եւ իսկ
նոյն էր, որ եւ տեսել էի տաք տաքի տաք,
միայն այժմ աւելի մաշված էր, ինչպէս եւ
նրա ամբողջ պատկերը: Մի բան միայն նոր
էր, նա այժմ քայլում էր աւելի արագ քան
առաջ, շտապով, համարեա վաղէվաջ:

արամադրութեան տակ խոշոր գրամա-
պուհներ հանքերի շահագործութեան
ձեռնարկելու համար:

Ճանկալի էր, որ մեր տնտեսագէտները,
աչքի առաջ ունենալով ապագայ երկա-
թուղու կատարելիք դերը, առաջ մշտն-
մի շարք արդիւնադրական խնդիրներ եւ
զբաղվէին նրանց ըննութեամբ, որպէս զի
տեղական ազգաբնակչութեան համար զիւ-
րացրած լինէին միջոցներ խնայելու եւ զի-
տակցարար վերաբերվելու երեւան եկող
տնտեսական նոր հոսանքներին, չը մնա-
վելու նոր միջոցներ խիստ պայմանների
առաջ գալուց եւ հնարաւորութիւն ձեռք
բերելու ազգաբնակչութեան տնտեսական
կեանքը բարելոքելու: Բացի մասնաւոր ան-
հատներից այդ խնդիրների ուսումնասիրու-
թեան կարող կը լինէին զարկ տալ զա-
նազան հաստատութիւններ, ինչպէս, օրի-
նակ, Երեւանի գիւղատնտեսական ընկերու-
թիւնը, Թիֆլիսի առևտրի եւ մանուֆակ-
տուրայի կոմիտէն, արեւելագիտական նո-
րակալմ ընկերութիւնը եւ ուրիշները:

Եթէ մի Բաղդադի երկաթուղու այնքան
կարող է հետաքրքրութիւն յարուցանել ոչ
միայն Եւրոպայում, այլ եւ մեզանում,
իրաւացի կը լինէր սպասել, որ եւ մեր
երկրի մի նշանաւոր մասով անցնող եւ մեր
երկրի Պարսկաստանի հետ կապող երկա-
թուղին կատարելագոյն արժանանար մեր
տնտեսագէտների աւանձին ուշադրու-
թեան:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՆՈՐ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«Մշակ» այս տարվայ 34-րդ համարում առա-
ված իմ նամակից ընթերցողները անշուշտ կը
լսեն, որ կոյնիքի խնամատար ընկերութեան
վարժուհիները օրով յանձն էին առել այդ ըն-
կերութեան ծախսերով չինել Հաւաքարի գրե-
նադրեան զորադիր դաշինքում մի ժողովրդա-
կան թատրոնական բեմ, պարբերաբար հանրա-
մատելի ներկայացումներ տալու: Վերջինս
ընկերութեան» օգտին: Մի քանի պատճառնե-
րով երկար չը շարունակվեցին այնտեղ արվող
ներկայացումները:

ԿԱՆ ՓԻԼՈՍՓԻԱ

Տարբերակ մարդ, մտածեցի եւ, կամ գուցէ
մի խնայի:

—Երբեք ինձ հետ, բարեկամ, շարունակեց
նա, դու խօսք բնա չունես մէջքդ, կուզեմ քա-
լել ինձ հետ. ոչ ոք ընկերանալ չէ ուզում ինձ,
եւ զարմանալի բաներ եմ մտածում մարդկային
սեռի փրկութեան մասին:

Սո հնազանդվեցի. իր այս տարբերակու-
թեան, այս արտասովոր խօսակցութեան մէջ
նա մի բան ունէր, որ ինձ սաստիկ հետաքրք-
րում էր եւ գրաւում միաժամանակ. ո՞վ կա-
րող է ասել, թէ ուր է վերջանում խելքը,
նորմալ դատողութիւնը եւ սկսվում խնթութու-
թիւնը, մտածում էի եւ. կեանքը, որտեղից
կարելի է հոգեկան երկու կացութիւնների սահ-
մանագիծն անցկացնել, բազմաթիւ են, այս
մութ մարդու բանականութիւնն անշուշտ այդ
կեանքից մէկն է գրաւում. ինչու չը լսել քան
եւս: Սո քայլում էի նրա հետ լռութեամբ: Նա
շարունակեց.

—Ասե՛ք եւ էլ տարբերակ մարդ եմ, գիտե՛ս,
տարբերակ գործով զբաղված, Այ, տես փողոց-
ներում մարդիկ վազվզում են, գնում, գալիս,
ոմանք ուրախ, ոմանք տխուր, երջանիկներ ու
գործադուներ, չարքեր ու բարիքներ, դահիճներ ու
զոհներ, լացողներ ու խնայողներ, իսկ եւս դի-
տում եմ բոլորին, կարողում գէմքերը, եւ մտա-
ծում, չնե գտնում, որ եւ բնական փրկու-
թիւն է:

—Անշուշտ, անշուշտ, պատասխանեցի եւ,
նրան էլ աւելի խօսեցնելու համար:

Այժմ Հաւաքարի մի հետեւ անկիւնում, ուր
գտնվում է Պէտր-Պաւլեան հրապարակը, չին-
վել է մի ժողովրդական թատրոն, առանձնա-
ւոր ա. Մուրաչկոյի սեփական միջոցներով: Այս
գործը պատիւ է բերում ա. Մուրաչկոյին, որը,
չը խնայելով միջոցները, առել է Հաւաքարի
ազգաբնակչութեան այդպիսի համակրելի եւ
բարեկամասկ մի հիմնարկութիւն—Թատրոն:

Նոյեմբերի 10-ի երեկոյան հետաքրքրու-
թիւնից այցելեցի այդ թատրոնը, ուր նշանա-
ված էր ուսուցիչական լեզուով թատրոնի
բացման առաջին, հանդիմանաւոր ներկայացումը:
Միայն այսքանը կարելի է ասել, որ խա-
ղին մասնակցում էին վրաց գրամատիկական
խմբի առաջնակարգ դերասաններ, ուսուցիչ-
ներ եւ մեր բեմի դերասան Մամիկոնեանը:

Թատրոնի դաշինքը, կարելի է ասել, շատ էլ
մեծ չէ, բայց դերասանների եւ Աւստրիական ժողո-
վրդական թատրոնից: Այցելունքներին մեծ հա-
ճոյք է պատճառում թատրոնական դաշինքի
մաքրութիւնը, մէջը վազվող դաշի լայնը:
Բացի դրանից թատրոնը ունի մի պարտեզ, որ
չինված է անարկական զբօսնելու համար:
Պարտեզի մէջ կայ եւ երկու դաշինք: Որոնց մէջ
չինված է բուֆէտ եւ ծախվում են միայն թէյ
եւ շաքարահաց:

Պ. Մուրաչկոյի տակով թատրոնում, բացի
ուսուցիչական ներկայացումներից, տեղի պէտք է
ունենան հայերէն եւ վրացերէն ներկայացում-
ներ: Հայ ժողովներից կազմվել է մի խումբ, որ
պարբերաբար ներկայացումներ է տալու կրակի
օրերը: Առաջին հայերէն ներկայացումը տեղի
ունեցաւ կրակի, նոյեմբերի 24-ին, խաղացին
Սունդուկեանցի Վնաճարաւա պիեսը:

Որքան գովել է ա. Մուրաչկոյի արած քայլը,
այնքան պաշտարակելի է հայ հարուստների ան-
տարբերութիւնը. ինչու նրանցից մէկը, աչքի
առաջ ունենալով ժողովրդական թատրոնի ան-
հրաժեշտութիւնը, չէ ձեռնարկում չինելու մի
այդպիսի հիմնարկութիւն Հաւաքարի ամենա-
կենսաթոնական տեղում:

Ա. Լաչարեան

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՂԵՂԻ ՍԻՖԻԼԻՍԻՆ, թ. Դ. Բուրդուկեանի, Գե-
տարար, 1902 թ. գին է 20 կոպեկ:

Մէնք նոր ստացանք թ. Բուրդուկեանի հոս-
րամատչելի եւ օգտակար հրատարակութիւն-

—Երբեմն եւս գնում եմ փողոցով եւ մէկիկ
միկիկ կարողում եմ խառնութիւնի ցուցանակ-
ները, զանազան յայտարարութիւններ, ճիշդ
այնպէս, ինչպէս եւ կարողում եմ մարդկանց
գէմքերը: Գիտե՛ս, դա շատ հետաքրքրի է, խա-
նութիւնների ճակատներին, սրէների, պատերի
վրա մարդիկ մեծ մեծ տառերով անմեղ անմեղ
բաներ են գրում, իսկ եւս կարողում եմ մեղա-
ւոր բաներ: Այ, շուտը պատկեր է, հանդարտ,
սիրուն դուռը անմեղ կերպով թաթերի վրա
դրած, առանցքեր ծածկել է, աչքերը քաղցր են.
դա մի ցուցանակ է, մի յայտարարութիւն. կը
մօտենաս, կը կծէ: Չորս կողմաւ այնպէս է,
ցուցանակներ, դրաւիչ, ծղուղի, քաղցր դէմ-
քեր, աչքերի անմեղ թաթերում. մօտենում եմ,
կծում եմ: Սո բանի մէջ միշտ բան եմ տես-
նում, եւ բնական փրկութիւն է:

—Գիտե՛ս ինչ, շարունակեց նա մի փոքր
լռութիւնից յետոյ, այն ծերունին էլ ցուցանակ
ունէր. դա նրա մէջքի ահագին բեռն էր, միայն
այդպիսիները առամ չունեն կծելու, նրանք ու-
րիշներ են կծում, եւ եւս այդպիսի անառաւ-
ներին մօտենում եմ սիրով, նրանց փնտրում
եմ նոյն իսկ. լսւ չէ, որ նրանք այնքան ծանր
բեռ ունեն, լսւ չէ, բանի մէջը բան կայ: Է՛հ,
գնա, ծերունի, քայլի քայլի առաջ: Այ, այդ-
պէս չի մնալ, եւ մի բան կանեմ լեզ համար.
խօս չէ կարելի, ճշմարիտ, թողնել, որ բանն
այնպէս մնայ, եւ մի զարմանալի ծրագիր ու-
նեմ, նա շրթունքները մօտեցրեց ականջին եւ
փոփոխվում առաջ—այ լսիւ, եւ այդ բոլոր
բեռները խեղճերի, ծերերի, գործադուների մէջքից

